

УДК 504.05

МЕНЕДЖМЕНТ ХХІ СТОЛІТТЯ: КОЛІЗІЯ МІЖ ГЛОБАЛІЗАЦІЄЮ І РЕГІОНАЛІЗАЦІЄЮ

Шавкун І.Г. (м. Запоріжжя)

Анотації

Зростаюче поглиблення взаємозалежності народів і держав поширюється на всі сфери суспільного життя. Глобалізація і регіоналізація стали визначальними процесами світового розвитку, головними векторами сучасності. Як нові тенденції сучасного постіндустріального розвитку вони зумовлюють виникнення нових вимог до менеджменту в ХХІ столітті, на який все більш впливає процес глокалізації, що передбачає врахування регіональних особливостей у процесі ефективної реалізації глобального менеджменту. Глокальний підхід до менеджменту виходить із того, що, перш за все, необхідне безумовне визнання того факту, що актори і соціальні відносини на локальному рівні є критично важливими для соціально-економічного прогресу і збереження миру на всіх рівнях управління – від глобального до муніципального.

The growing deepening of interdependence of people and states spreads on all spheres of public life. Globalization and regionalization became the determining processes of world development, main vectors of contemporaneity. As new modern postindustrial progress trends they predetermine origin of new requirements to the management in XXI age, which is influenced by the process of glocalization, that foresees the account of regional features in the process of effective realization of global management. Glocal approach to management means that actors and social relations at local level are critically important for socio-economic progress and peacekeeping on all levels of management – from global to municipal.

Ключові слова

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ, ГЛОКАЛІЗАЦІЯ, ГЛОБАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, РЕГІОНАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, МУНІЦІПАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РІЗНОМАНІТНІСТЮ

Вступ

Глобалізація і регіоналізація виступають головними процесами у розвитку сучасного світу, що не тільки суттєво впливає на економічне життя, але і спричиняють політичні, соціальні і навіть культурно-цивілізаційні наслідки. Ці наслідки все більше відчувають на собі практично всі країни світу. Серед них, зокрема, Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано просувається на шляху інтеграції в світову спільноту.

Зростаюча роль регіоналізації і глобалізації в сучасному світі зумовила необхідність вирішувати проблеми управління вже в масштабах не підприємства, а мереж взаємозв'язаних організацій, часто

розташованих у різних частинах світу. Крім обсягу вирішуваних менеджментом проблем, у постіндустріальному суспільстві змінилося і їхня якість у порівнянні з конвеєрним виробництвом часів засновника наукового менеджменту Ф. Тейлора. Це вимагає інших підходів до менеджменту, іншої культури і філософії менеджменту і актуалізує дану тему дослідження.

Дотичним до зазначеної проблеми є ціла низка наукових розвідок [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9], де теоретичні проблеми глобалізації і регіоналізації розглядалися у тісному зв'язку з питанням про перспективи світової цивілізації і глобальної культури. Комплексний аналіз природи, основних закономірностей і законів глобалізації і глобальній інтеграції, з одного боку, а регіоналізації - з іншого, дозволяє авторам критично оцінити сучасні міжнародні трансформаційні стратегії і стратегії глобального розвитку. Проте, стрімкі зміни соціально-економічних реалій потребують подальшого вивчення впливу глобалізації і регіоналізації на менеджмент як соціокультурний феномен. Це і виступає метою написання цієї статі.

Обговорення проблеми

Глобалізація як становлення світоцілісності, виявляється, перш за все, у формуванні єдиного соціально-економічного, політичного, культурного і інформаційного простору. Цей процес соціальних змін останніх десятиліть полягає у формуванні єдиного усесвітнього ринку (поширення принципів лібералізму в загальносвітовому масштабі), усесвітній інформаційній відкритості (мережа «Інтернет»), появі нових інформаційних технологій, а також у збільшенні глобального культурного зв'язку між людьми і народами. Глобалізація дозволяє країнам обмінюватися досвідом і вчитися одна у одній, використовуючи при цьому досягнуті успіхи і враховуючи труднощі, з якими вони стикаються. Цей процес сприяє взаємному збагаченню ідеалів, культурних цінностей і прагнень з урахуванням визнання культурної різноманітності. Як тенденція світового розвитку глобалізація – це явище, що визначається ринковими, а не державними силами і означає гомогенізацію життя.

Глобалізація змінює всі соціально-економічні процеси, а не тільки процеси світової економіки та її структуру. Набуває міцності неймовірний за потужністю дії на людство процес, що генерує трансконтинентальні і міжрегіональні потоки, що створює глобальну за своїм масштабом взаємозалежність. При цьому йдеться не лише про значно збільшені обсяги торговельних потоків, але і про такий світовий ринок, який виглядає як ринок єдиної держави.

На відміну від глобалізації, витоки протиріччя якої криються у спробі об'єднання різновікових структур у складнішу структуру - світову цивілізацію, - і передбачають об'єднання за допомогою встановлення спільного темпу розвитку, регіоналізація - це внутрішня інтеграція задля збереження самостійності національних ринків, етнокультурної своєрідності тощо [1].

Регіоналізація виявляється також у локалізмі, розширенні меж між різними співтовариствами, збереженні культурних відмінностей, посиленні відчуття винятковості, виникненні самодостатніх економічних і політичних утворень, зокрема, наддержавного характеру.

Аналізуючи особливості менеджменту в ХХІ столітті, вважається важливою відповідь на питання про співвідношення понять «глобалізація» і «регіоналізація», а саме: чи прагне глобалізація подолати усякий локалізм, у тому числі і регіональний, або ж процес регіоналізації сприяє процесу глобалізації, є її джерелом.

Сьогодні стає усе очевиднішим, що глобалізація, залишаючись стимулом до економічного зростання і процвітання, закріплює глобальну соціально-економічну нерівність між країнами і народами, унаслідок чого виявляються «хронічні хвороби» світової спільноти: тероризм, сепаратизм, екстремізм. У результаті зростаючої транспарентності міждержавних кордонів і ослабленні традиційних функцій держави відбувається ослаблення національно-державного суверенітету, розмивання меж між внутрішніми і зовнішніми політичними, економічними, інформаційними і іншими процесами. Взаємозалежність національних економік на світовому рівні призводить до потенційної регіональної або глобальної нестабільності. В економічно розвинених країнах із високим рівнем заробітної плати зростає безробіття, послаблюється система соціального захисту. Внаслідок поширення по всьому світу західних стандартів поведінки, способу життя, споживання, дозвілля у бідних країнах руйнуються традиційні устрої.

Оскільки глобалізація стала неоднозначним, багатовимірним і нелінійним процесом, позасистемним чинником впливу на суспільний розвиток, який супроводжується драматичними змінами у соціальному, економічному, політичному і культурному житті як західних, так і інших країн світу, глобальна економіка, що склалася як якісно нова реальність, у цілому опинилася підпорядкована не вирішенню загальнолюдських проблем, не гуманним цілям поліпшення життя всіх без виключення народів, а ідеї максимізації прибутків обмеженого числа глобальних акторів.

Зазначене дозволяє навіть вважати, що людство вступило у нову «постглобальну» фазу розвитку [11], для якій усе більш актуальним стає лозунг «Мислити глобально, але діяти локально».

У світі реального господарства, тобто виробництва і споживання конкретними людьми з їхніми картинами світу, етичними стандартами, традиціями, нормами, стереотипами, реальними товарами і продуктами, на відміну від «економічного» космосу руху мінових вартостей і віртуальних фінансових потоків, локальна специфіка завжди присутня як принципово важлива величина. Саме у сфері реального виробництва і споживання універсальні і знеособлені зразки отримують конкретне втілення. Саме тут із найбільшою очевидністю розкриваються дійсний сенс і значущість толерантності як здатності продуктивно

використовувати різноманіття світу як виняткового уміння перетворювати чужий позитивний досвід на власне надбання і передумову для власної творчості.

Унаслідок посилення глобальних процесів зростає їхня диференціація і актуалізується всіляка локальна специфіка, яка може виражатися в особливостях національної культури, унікальних властивостях місцевої природи, «регіональному патріотизмі». У сучасній науковій літературі, що розглядає проблеми глобального і локального, подібний феномен отримав назву «глокалізація» (glocalization) від англ. «glocal». Слово "глокальний" поєднує значення, на перший погляд, взаємновиключаючих антонімів - "глобальний" і "локальний". Згідно тлумачному словнику воно «утворене шляхом злиття «глобальний» і «локальний» [10, с. 134]. Само поняття "глокальний" увійшло у міжнародний ужиток з японської мови завдяки калькуванню поняття, яке описується словом "доचाкука" (dochakuка, від японського "dochaku" - "жити на власній землі і пристосовувати господарські методи до місцевих умов»). Саме успішну стратегію японського бізнесу наприкінці минулого століття і стали описувати як "глобальну локалізацію", тобто пристосування глобальних цілей і перспектив ділової активності до місцевих умов. Запропоноване англійським соціологом Роландом Робертсоном поняття «глокалізація» означає феномен нерозривності і взаємодоповнювання зовні суперечливих процесів глобалізації і локалізації, а також їхнє взаємне здійснення у даний час [12, с. 30]. Глокалізація – свого роду метафора, що вказує на те, що глобальне передбачає локальне, і навпаки. На думку Р. Робертсона, глобальне не може протистояти локальному, універсальне – конкретному. Локальне є аспектом глобалізації, глобальне створює локальне. Так, у результаті глобалізації традиційні види діяльності, характерні для локальних суспільств, зникають, а натомість приходять інші види діяльності, далекі від цих локальних контекстів. Тому Робертсон пропонує замінити для більшої точності поняття «глобалізація» поняттям «глокалізація» [13].

Спочатку поняття «глокалізація» мало на увазі тільки трансформацію економічної складової процесу глобалізації на локальному рівні. Але, як вже зазначалося, з огляду на те, що економічна сфера – це не єдине вимірювання, в якому відбуваються процеси глобалізації, воно поширилося на всю сукупність змін процесу глобалізації, викликаних регіональною специфікою. Глокалізація як тенденція сучасного розвитку свідчить про те, що, по-перше, загальнолюдські цінності і зразки можуть існувати лише у локальній формі, а по-друге, унікальний досвід локальних культур і життєвого досвіду збагачує сукупний досвід і прогрес людства як єдиного співтовариства.

Відтак, глокалізацію слід розглядати як специфічний регіональний сценарій глобалізації. Причому, провідною позицією цієї дефініції є

наявність у визначенні просторової прив'язки, яка характеризується історичними, географічними, етнокультурними особливостями розвитку території. Саме подібна специфіка формує характер, потужність і напрями змін усього процесу глобалізації. Це діалектична сторона глобалізації – виведення локальних територій безпосередньо у глобальний світ, встановлення зв'язків із суміжними територіями, розвиток міжрегіональних об'єднань поверх кордонів національних держав.

Глокалізація менеджменту чітко довела, що на його ефективність впливають не лише так звані «жорсткі» чинники, як земля, клімат, устаткування, а також і «м'які», які не можна відчувати або виміряти, але вплив яких вельми відчутно. Одним з них є ставлення до роботи, формування ділової культури. У сукупності м'які чинники утворюють властиву саме даній країні культуру, що розуміється як напрацьований століттями набір зразків поведінки і звичок.

Інтерес до національної культури як об'єкту дослідження і до можливості її використання для розуміння практики управління суттєво зріс на початку ХХІ століття, коли чітко виявилася стійка тенденція до глобального менеджменту. Дійсно, глобалізація дозволила перейти до нового етапу розширення впливу того або іншого бізнесу – спочатку через ринки, а потім і через виробництва. Поширившись на всі континенти, глобалізація зіткнулася з серйозними перешкодами з боку місцевої специфіки, яку необхідно було зрозуміти і врахувати при веденні бізнесу.

У зв'язку з цим зазначимо, що існують три рівні культури в менеджменті: перший – це національна культура; другий – організаційна культура, культура даної ділової організації; третій, нижчий, рівень – це управлінська культура, яка передбачає передусім світоглядні, культурологічні і професійні настанови топ-менеджменту організації. Іншими словами, йдеться про стиль керівника: як керівник реалізується в своїх діях [4]. Національна культура значно впливає на організаційну, яка, у свою чергу, впливає на управлінську. Але при потужному, вольовому керівникові управлінська культура може визначити організаційну, а в сукупності організаційні системи можуть змінювати національну культуру. Підприємництво у нашій країні не може розвиватися без такого важливого елемента, як контрактна культура. Якщо контракт є підписаний, його треба виконувати. Він може стати частиною національної культури. На жаль, зараз контрактна культура у нас вельми низька. Внаслідок глокалізації і визнання того факту, що сьогодні не існує єдино правильної системи управління, менеджмент не повинен прагнути до уніфікації. Поширюється думка, що такі системи управління можуть бути різними і мають право на існування, оскільки вони конкурентноспроможні і тісно пов'язані з особливостями національної культури. Звідси, ймовірно, з'явилася концепція «різного менеджменту» як менеджменту ХХІ століття [3]. Саме глокалізація вимагає від менеджменту крупних

корпорацій послаблювати вертикальні ієрархії і розбудовувати горизонтальні структури, надаючи високий ступінь автономії своїм регіональним і функціональним підрозділам. Тим самим відбувається поступова відмова від авторитарної моделі лідерства і заміни її моделлю співлідерства.

Мета глокального менеджменту – за допомогою такого інструментарію, як технології, інформація і економіка, збалансувати переваги глобалізації і локальні реалії шляхом створення системи глобального менеджменту, заснованої на більшій рівності щодо розподілу планетарних ресурсів і на справжньому соціальному і культурному відродженні локальної спільноти. На відміну від глобального менеджменту, завданням якого є встановлення мережі фінансових, управлінських, виробничо-технологічних зв'язків через діяльність транснаціональних корпорацій, глокальний менеджмент покликаний гармонізувати національну економічну політику з потребами і побажаннями сусідніх спільнот і потенційних конкурентів.

Глокальний підхід до менеджменту виходить із того, що, перш за все, необхідне безумовне визнання того факту, що актори і соціальні відносини на локальному рівні мають критичну важливість для соціально-економічного прогресу і збереження миру, і що ця значущість більше не обмежується місцеположенням. Про це свідчить усе більш зростаюча, деколи навіть несподівано, їхня здатність взаємодіяти і впливати на акторів вищих рівнів у глобальному масштабі. Іншими словами, не можна досягти серйозного успіху щодо сталого розвитку організації, якщо адекватний ступінь стабільності не досягається на всіх рівнях - від локального до глобального.

Глокальний підхід до менеджменту висуває різні вимоги у залежності від рівня управління.

Так, на глобальному рівні глокалізація вимагає більш плюралістичного і об'єданого менеджменту, який прагне виправити недоліки ринкової динаміки шляхом подвійної дії: з одного боку, доводячи досягнення глобалізації до локальних рівнів; а з іншого - підтримуючи і передаючи локальним спільнотам такі повноваженнями, які дозволили б зробити внесок своїми перспективами, можливостями і вимогами у глобальний процес ухвалення рішення.

При визначенні відповідних вимог до менеджменту на регіональному рівні слід ураховувати те, що найбільш дестабілізуючим чинником поточної світової кризи є порочний круг, у центрі якого - катастрофічна прірва між багатими і бідними людьми, що неминуче породжує збільшення конфліктів і поширення насильства. Розірвати такий порочний круг можливо не тільки шляхом безпосереднього вирішення цих конфліктів (що знаходиться у компетенції державного менеджменту), а за допомогою соціально-ефективного регіонального розвитку, результатом якого і стало б досягнення миру. Таким чином,

миротворчість більше не розцінюється як секторальна політика, а вбачається як центральна вісь будь-якої стратегії розвитку. Необхідно, щоб прагнення до миру своїм корінням йшло саме у дане проблемне локальне співтовариство.

На регіональному рівні глокальний менеджмент як сукупність принципів, методів, форм і засобів дії на соціально-економічне життя регіону покликаний знайти і розробити механізми, методи і засоби, які дозволять забезпечити найбільш ефективне здійснення цілей і завдань регіонального розвитку. Досягненню цієї мети сприяє вирішення багатообразних завдань:

- створення умов, що забезпечують високу якість і високий рівень життєдіяльності людини як найвищої цінності суспільства;

- формування організаційно-економічних умов для реалізації всіма господарюючими суб'єктами регіону принципів економічної свободи і господарської самостійності;

- орієнтація інвестиційної і структурної політики регіону на попит і потреби ринку, на запити внутрішніх і позарегіональних споживачів і організація виробництва таких видів продукції, які мають попит на міжнародному ринку і можуть сприяти підвищенню фінансової самостійності регіону;

- оцінка кінцевого результату та ефективності залежно від ступеня відповідності рівня економічного розвитку регіону і рівня життєдіяльності населення (соціальні стандарти, бюджетна забезпеченість, структура доходів і витрат сімей, екологія, демографічна ситуація, екологічна безпека тощо) [4].

Особливе місце з позицій глокалізації відводиться менеджменту на муніципальному рівні. Справа у тому, що міста, які об'єднуються у мережі або кластери, розглядаються як найвдаліші соціальні одиниці для стратегій глокалізації, здатні створити мости між північчю і півднем, або між країнами, які перебувають у стані конфлікту.

Останнім часом, поширенню глокального менеджменту сприяє суспільство знання, що формується, передусім, завдяки таким чинникам, як зростаючий круговорот знання, комунікації і навчання, так само як і можливості інкорпорувати місцевих акторів і організації в глобальну мережу комунікації, тим самим укріплюючи практику реального мультикультуралізму.

Висновки

Отже, XXI століття висуває особливі вимоги до урахування регіональних особливостей у процесі ефективною реалізації глобального менеджменту. Отримання найбільших переваг від глобалізації можливо лише за умов реалізації глокального підходу до менеджменту.

Глокальний підхід до менеджменту виходить із того, що, перш за все, необхідне безумовне визнання того факту, що актори і соціальні відносини на локальному рівні мають критичну важливість для соціально-економічного прогресу і збереження миру, і що ця значущість

не обмежується місцеположенням. Про це свідчить усе більш зростаюча їхня здатність взаємодіяти і впливати на акторів вищих рівнів у глобальному масштабі. Іншими словами, не можна досягти серйозного успіху щодо сталого розвитку організації, якщо адекватний ступінь стабільності не досягається на всіх рівнях - від локального до глобального.

Важливої ролі у зв'язку з цим набуває вивчення впливу національної культури на управління організацією і застосування результатів цих досліджень на практиці. Незважаючи на могутній наступ глобального менеджменту, хоча національні риси і послабляються, національні культури залишаються. Бізнес стає інтернаціональним, але люди, що в ньому беруть участь, продовжують зберігати в своїй базовій поведінці риси властивої їм національної культури. Тому проявом глобалізації щодо менеджменту XXI століття виступає посилення тенденції до управління різноманітністю.

Перспективи подальшого дослідження проблеми полягають у розгляді управління різноманітністю в умовах глобальної фінансової кризи.

Джерела

1. Астафьева О.Н. Глобализация как социокультурный процесс // Сборник текстов докладов и сообщений методологического семинара «Глобализация: синергетический подход» // <http://spkurdyumov.narod.ru/D45Ostapheva.htm>
2. Гольдштейн Г.Я. Глобальный стратегический инновационный менеджмент. // <http://aup.ru/books/m61/>.
3. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. - М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 215 с.
4. Кирабаев Н.С. Глобализация и мультикультурализм. – М: Издательство РУДН, 2005. - 332 с.
5. Мозговий О.Л. Глобалізація як вимір сучасності: соціально-філософський аналіз: Автореф. дис... канд. філос. наук. – К., 2007. – 19 с.
6. Соловей Г.С. Ідея справедливості як основа концепції соціальної держави за доби глобалізації: Автореф. дис... канд. філос. наук. – К., 2007. – 16 с.
7. Стигер У. Новый глобальный менеджмент: (наблюдения и оценки) / У. Стигер, Г.-Д.Локман // Маркетинг. - 2003. - N 4. - С.81-85.
8. Harris, P. R., and Moran R. T. Managing Cultural Differences: Global Leadership Strategies for the 21st Century. 6th ed. - Amsterdam/Boston: Elsevier/Butterworth-Heinemann, 2004. – 297 p.
9. Lane, H. W., Maznevski M. L., Mendenhall M. E., and McNett J., eds. The Blackwell Handbook of Global Management: A Guide to Managing Complexity. - Malden, MA: Blackwell, 2004. – 410 p.
10. The Oxford Dictionary of New Words, comp. by Sara Tulloch. - Oxford, New York: Oxford University Press, 1992. – 326 p.

11. Pollifroni M. Globalization and Glocalization: an Epistemological Analysis from Business Economics *Economia Aziendale*. – 2006. -№ 3 - // www.ea2000.it

12. Robertson R. Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity // *Global Modernities* / Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson. - L., 1995. - P. 25–44.

13. Robertson R. Globalization or glocalization?// Robertson R. White K. E. (Ed.) *Globalisation. Critical concept in sociology*. Volume III, London 2003, p.p.31-51

Стаття надійшла 26.11.2008 р.